

МӘЖИТ ЖҮНІСОВТІҢ ЖАНҚИЯР ЕРЛІКТЕРІ

Күзембаев М.Қ., «Тарих» БББ 2 курс магистранты
М. Өтемісов атындағы Батыс Қазақстан университеті
Орал қ., Қазақстан
madenietkuzembay@gmail.com

Мәжит малшы шаңырағында өмірге келген, соғысқа дейінгі ғұмыры мал соңында өткен қарапайым жандардың бірі еді. Көзін малмен ашқан ауыл баласы бейнетке көнбіс, еңбекқор болатын. Қаршадайынан малсақ, әкеге еріп колхоз қойын бақты. Есейе келе әке кәсібіне иелік етіп, шопан таяғын қолына алды. Шаруақор жігіт аудандағы алдыңғы қатарлы шопандардың біріне айналды. Кім біледі, соғыс болмаса, атқарған ісінің оңтайын білетін жігіт елдегі Еңбек Ерлерінің бірі болар ма еді...

22 маусымда 1941 жылы Гитлер бастаған Нацистік Германия Кеңес Одағына басып кіргені тарихтан белгілі. Құпия келісімге сеніп, қапы қалған Сталин санын бір-ақ соғып дереу хабар-қарау таратып, бұл соғысты Ұлы Отан соғысы деп жариялайды. Шұғыл түрде мобилизация жариялап, Қызыл Әскер қатарына әртүрлі ұлтпен ұлыстан 2 миллионнан астам сарбаздар шақыртылды. Қазақстан Кеңес Социалистік Республикасында соғыс жылдарында басқа одақтас республикалармен салыстырғанда ең жоғары мобилизацияланғандар саны тіркелді. Республиканың барлық тұрғындарының 20%-ы ажал аузына отан қорғауға аттанды. Соның ішінде отандасымыз, жерлесіміз Мәжит Жүнісовте бар еді. [1]

Ия, Мәжит те туған жерінің төсінде өзі еншілеген шопан таяғын кейінгілерге аманат етіп, 1938 жылы Батыс Қазақстан облысы Жаңақала РВК-сынан Қызыл Армия қатарына шақырылды. 1941 жылдың маусымынан Ұлы Отан соғысына араласты. Батыс (06.1941-06.1942), Воронеж (07.1942-03.1943), Оңтүстік-Батыс (03.1943-08.1943), Дала (08.1943-10.1943), 2-ші Украина (10.1943 бастап) майдандарында шайқасты. 1943 жылдың қыркүйегінен бастап Дала майданының 57-армиясына қарасты 303-атқыштар дивизиясының 845-атқыштар полкінің автоматшылар ротасының старшинасы болып тағайындалды. [2]

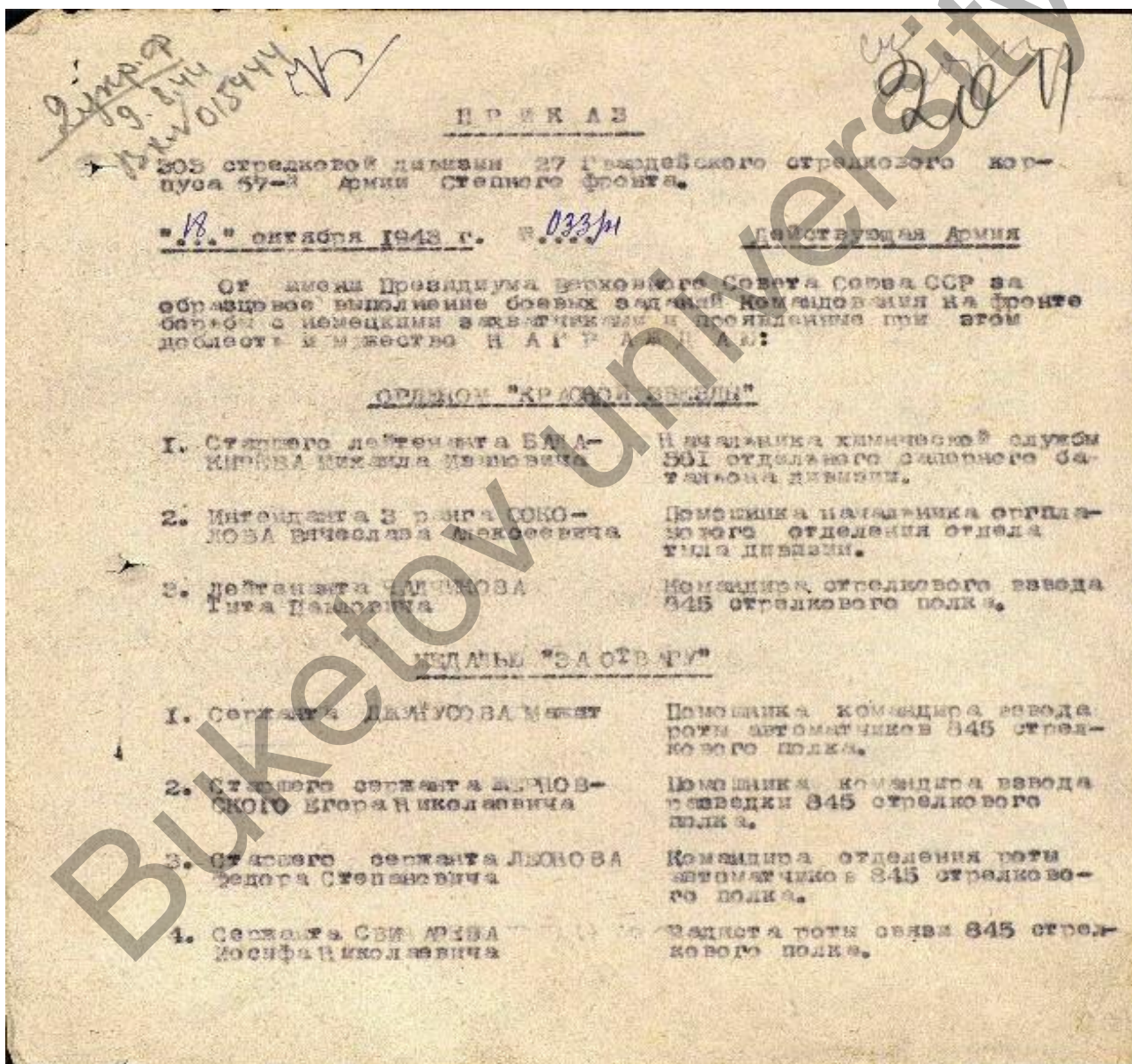
Батырлық айқаста танылар демекші, старшина болып көшбасшылығымен, көзсіз батырлығымен көзге түсіп, жауынгерлік шеберлігі шындала түседі. 22 шы қыркүйек күні Днепрпетровск облысы Магдалиновск ауданындағы Топчино ауылындағы жау тылына өзінің автоматшылар ротасымен тұтқиылдан тап береді. Бұл шайқаста автоматшылар 25 фашист солдатын жойып, 7 тұтқынды, жүк арбалар мен 12 атты алып келеді. Старшина Мәжиттің өзі жеке 5 фашисттың көзін жояды. 2 күн өткен соң сол облыстағы Прядовка ауылы үшін болған шайқаста Мәжит бастаған 9 автоматшы бірінші болып ауылға басып кіріп, сол ауылда орналасқан жау пулемет экипажын толықтай жояды. Және де жаудың 30 сарбазын тұтқынға алып, әскери жүктері бар 15 арба мен 1 радиостанцияны қолға түсіреді. Бұл шайқаста ол өзінің алғырлығымен, қысылтаяң сәттерде дұрыс шешім қабылдау білуімен көзге түседі. [3]

1943 жылдың 26 қыркүйегінен 27 қыркүйегіне қараған түні 845-атқыштар полкі (303-атқыштар дивизиясы, 57-армия, Далалық майдан) автоматшылар ротасының старшинасы Мәжит Жүнісов бастаған топ Червонное селосының маңында (Днепрпетровск облысы) Днепрден сал арқылы түн жамылып, арғы бетке өтті. [4] Жау тылына жасырын еніп, тұтқиылдан тиіскен топ екі тәулік бойы күш жағынан басым жаумен ұрыс жүргізді. Шабуылдан шабуылға шықты. Олардың окоптарының алдында 60-тан астам жаудың өлігі жатты. Ақыры жаудың екі взводының көзін құртып, ротаның арғы бетке аман-есен өтуіне жол ашты. Днепрдің арнасы кең суының бетінде понтондар, баржалар, қайықтар қаптап кеткен кезде олардың оқ-дәрісі де бітуге таянған еді... [5]

Днепрдің оң жағалауындағы плацдармды кеңейту үшін болған ұрыстарда старшина М.Жүнісов жаудың штабына шабуыл жасап, 1 офицерін жойып, 2 телефон, 4 радиостанцияны басып алады [6]. 1943 жылы 2 қазанда өз отрядымен жаудың қарсы

шабуылын тойтарып, 20 дан астам фашистердің көзін құртып, қалған фашистерді қуғынға ұшыратады. Мәжиттің бұл адам айтса нанғысыз, жанқияр ерліктері сарбаздар арасына, Украин даласына кеу-кеулеп тарап кетеді. Мәжит сарбаздар арасында нағыз қаһарманға, көшбасшыға айналады. [7]

Жерлесіміздің Днепр жеріндегі осы жанқиярлық ерліктері елеусіз қалған жоқ. 303-ші атқыштар дивизиясы командирінің 1943 жылы 18 қазандағы бұйрығымен «Ерлігі үшін» медалімен марапатталды. Арада 2 күн өткен соң, сол ұрыстарда дивизия командирі сержант Жүнісовті Кеңес Одағының Батыры атағына жеке өзі ұсынды. Осылайша КСРО Жоғарғы Кеңесі Президиумының 1943 жылғы 20 желтоқсандағы жарлығымен Мәжит Жүнісовке Кеңес Одағының батыры атағы берілді. Оның өңіріне батырлық белгіні даңқты қолбасшылардың бірі, генерал-лейтенант П.И.Батов өз қолымен қадап, қазақтың қайсар ұлына қошемет көрсеткен болатын. [8]

1-сурет. «Ерлігі үшін» медалі үшін берілген бұйрық

230

НАГРАДНОЙ ЛИСТ 257

Фамилия, имя и отчество ДАМЖОВ Мәжит

Звание Старшина Должность, часть Старшина роты автоматчиков 815 стрелкового полка 303 стрелковой дивизии.

Представляется к званию "Герой Советского Союза".

4. Год рождения 1917 5. Национальность Казак 6. Партийность Ч/ВЛКСМ с 1941 г.

7. Участие в гражданской войне, последующих военных действиях по защите СССР и отечественной войне (где, когда) С июля 1942 г. Воронежский, Волго-Волжский и Сталинский фронты.

8. Искос ли ранения и контузии в отечественной войне Да, смерт.

9. С какого времени в Красной Армии с 1938 года 10. Каким РВ был приписан 3-й бригаде воздушно-приконт.

11. Чем ранее награжден (за какие отличия) 85 от 6.5.43г. 845 от 303 ад.

12. По

I. Краткое, конкретное изложение личного боевого подвига или заслуг

Тов. ДАМЖОВ в бою за с.Топчино 22.9.43 года возглавлял группу автоматчиков в составе 25 солдат противника, подбил танк и уничтожил 25 солдат противника, взял плен 5 немцев, сбил 1 самолет. В бою за с.Давыдовка 24.9.43 года первым с группой в 9 автоматчиков вступил в бой, уничтожил пулеметный расчет 30 солдат противника и захватил 18 пленных в пленными пленными и ранеными.

В ночь на 27.9.43 года тов. ДАМЖОВ с группой автоматчиков в 10 человек на подручных средствах переправился через р.Днепр в районе сел.окр.с.Червонысе Бердичевской области, Киевской области, захватив в плен 35 немцев, остальные обратили в бегство, всея боеготовность и танку в тылу противника тов.ДАМЖОВ обеспечил переправу роты на правый берег р.Днепр.

За умелое и решительные действия при форсировании р.Днепр и проявленное при этом мужество тов.ДАМЖОВ награжден орденом Отечественной войны 1-й степени.

 Подпись: *М.А. Дамжов*
 Командир (начальник)

20. ОКТЯБРЬ 1943

2-сурет. «Кеңес одағы батыры» марапат қағазы

Кейіннен Мәжит 1944 жылдың қазан айынан бастап Будапешт стратегиялық шабуыл операциясына қатысты. 1944 жылы желтоқсан айының басында Будапешттің солтүстік-шығысында жау қорғанысын бұзып өту кезінде 845-ші атқыштар полкының коменданттық взводының командирі сержант М.Жүнісов жауынгерлер мен командирлерді ыстық әрі дәмді аспен қамтамасыз етіп, оны тікелей ұрыс құрамаларына уақытылы жеткізіп отырды. Әсіре Мәжиттің Будапешт шайқастарындағы мына ерлігі киноның дайын эпизоды деп айтсақ, асыра айтқанымыз болмас:

Алғашқы әсер алдамшы болуы мүмкін. Әсіресе соғыста. 1944 жылы желтоқсанда Венгрия үшін болған шайқастарда фашистік барлаушылардың отряды майдан шебіне ыстық тамақ тасып бара жатқан жалғыз қазаққа кездейсоқ тап болады. Мұндай шайқастың нәтижесін болжау оңай, солай емес пе? Тәжірибелі неміс сарбаздарына қарсы жалғыз сарбаз не істей алады? Фашистер де солай ойлады. Бірақ Мәжит еш саспастан, тез арада қорғаныс тасасын тауып, жеті фашистті өзінің автоматымен көзін жояды. Неміс барлаушылары материалдық-техникалық қамтамасыз ету бөлімшесінің жауынгерінен мұндай ептілікті күтпегені анық. Оның жау шебінің артына бір емес, бірнеше рет аттанған ұшқыр автоматшымен шайқасқанын олар қайдан білсін? Қалған сасып қалған фашистер қаша жөнеледі. Осы шайқасы үшін старшина Жүнісов 2-дәрежелі Отан соғысы орденімен марапатталды.

Алам деп келген жауына күйрете соққы берген Кеңес Армиясы бір қаладан кейін бір қаланы азат етіп, батысқа қарай жылжып бара жатты. Фашистік армияның өз ұясында талқандалар күні де таяу қалған. Мәжиттің дивизиясы да алға өршелене ұмтылды. Соғыс аяқталуға бір айдан аз-ақ уақыт қалғанда, яғни 1945 жылдың 1-ші сәуір күні Кеңес Армиясы

Чехословакия астанасы Прага қаласына келіп кірді. Бірнеше күнге созылған ауыр ұрыстардан соң немістер қаланы тастап шықты. Прага азат етілді. Осы ұрыста 420 Кеңес жауынгерлерімен мен офицерлері қаза болды. Оның бесеуі Кеңес Одағының батырлары еді. Соның бірі Қазақ елінің батыр перзенті Мәжит болатын...

Осылайша Жаңақалалық қарапайым шопан Мәжит Жүнісов Ұлы Отан соғысында қазақ халқының қанына сіңген батырлық пен батылдықтың үлгісін көрсетіп 28 жасында ерлікпен қаза тапты. Батырдың денесі Ольшанскідегі кеңес жауынгерлерінің бауырластар бейітіне жерленді. Жаңақазанда туып, Прагада өмірден өткен батырдың есімі мәрмәр тасқа ойып жазылды. [9]

Табан ет, маңдай термен келген осы Ұлы Жеңіске қаруымен де, жігерімен де үлес қосқан, қаһарман батырларымыздың бірі де, бірегейі – Мәжит Жүнісовтың ерлік рухы ұрпақтан ұрпаққа өнеге болып, аты мәңгілік өшпек емес.

3-сурет. Прагадағы Ольшан қорымындағы суреті

Әдебиеттер тізімі

- 1 Жүнісов Мәжит: өмірдерек // Батыс Қазақстан облысы: энциклопедия.-Алматы: Арыс, 2010.- 293-294 б.
- 2 Жүнісов Мәжит: өмірдерек // Қазақстандық Кеңес Одағының Батырлары.-Алматы: Өнер, 2010. - 92-93 б.
- 3 Мақанұлы Н. Жаңақалалық жаужүрек жауынгер: [Мәжит Жүнісов туралы] // Жаңарған өңір., 2005.- 9 мамыр.- 2 б.
- 4 Жаңақала жерінен шыққан батырлар: [Айтқұлов Сәлім Нығметұлы, Жақсығұлов Садық Шакелұлы, Жүнісов Мәжит, Орақбаев Есен Шегірейұлы фотолары мен өмірбаяндары] // Жаңарған өңір.- 2010. - 9 мамыр. - 1 б.
- 5 Ақбасов Ө. Құмның қайсар қазағы: [Мәжит Жүнісов туралы] // Жаңарған өңір.- 2010.- 9 мамыр.- 2 б.
- 6 Ақбасов Ө. Құмның қайсар қазағы: [Кеңес Одағының Батыры Мәжит Жүнісов] // Орал өңірі. - 2010. - 27 мамыр. - 5 б.
- 7 Әміреев М. Бір ескерткіштің тарихы: [Мәжит Жүнісов туралы дерек] // Жаңарған өңір.- 2010. - 22 наурыз.- 2 б.
- 8 Бейісбай С. Қазақ қазақты іздейді: [Кеңес Одағының Батыры Мәжит Жүнісовтың қабірі Чехия астанасы Прага қаласынан табылды] // Дала мен қала.- 2005.- 6 мамыр.
- 9 Қарабек Е., Жиенбай Ә. Прагадағы қазақ батырының зиратына 60 жылдан соң ат ізін салдық // Жас Алаш.- 2005. - 5 мамыр; Орал өңірі.-2005. -14 мамыр.